

isaaac
Danmark

International Society for Augmentative
and Alternative Communication

isaaac

..nyt

nr. 2 – 2018



Om ISAAC Danmark

Formand:

Birgitte Brandt
Børneterapien, Odense
Tlf.: 23 30 42 15
e-mail: birb@odense.dk

Sekretær:

Margit Grønkjær
e-mail: margit99@gmail.com

Kasserer:

Gert Krabsen
HandiKram
Grenen 15
9260 Gistrup
Tlf.: 96 36 47 90
e-mail: kasserer@isaac.dk

Indmeldelse på www.isaac.dk eller via formanden eller kassereren.

Kontingent pr. år (dækker medlemskab af både det internationale ISAAC og ISAAC Danmark):

AAC bruger	kr..... 275,-
Enkelt medlem	kr..... 470,-
Studerende/pensionister	kr..... 325,-
Dobbelt medlemskab (Institutioner/skoler)	kr..... 900,-
Trippel medlemskab (Institutioner/skoler)	kr.....1.350,-
Støttemedlem	kr.....2.500,-

ISAAC officielle tidsskrift: "Alternative and Augmentative Communication – ACC",
abonnement pr. årgang kr..... 660,-

ISAAC-NYT

Medlemsblad for foreningen ISAAC Danmark
(*International Society for Augmentative and Alternative Communication*)

Redaktør: Dorte Sylvest Aggerlin
e-mail: dsaggerlin@gmail.com

Bladet udkommer normalt 3 gange om året.

ISSN nr. 1397-0747
Oplag: ca. 200.
Tryk: Palle Madsen
Layout: Gert Krabsen

Foreningens postadresse:

ISAAC Danmark
c/o Birgitte Brandt
Børneterapien Odense
Platanvej 15
5230 Odense M

CVR nr. 2994 8445

Foreningens webside: www.isaac.dk
Foreningens mailadresse: isaac@isaac.dk

Alle henvendelser på redaktionelle spørgsmål stiles skriftligt til redaktionen.

Redaktionen påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der indsendes uopfordret.

Indhold

Om ISAAC Danmark	2
Birgitte bemærker	4
Ups..	5
Generalforsamling 2019.....	6
Valg til bestyrelsen.....	7
Council Meeting i ISAAC International.....	8
Dialog med Microsoft.....	9
TAVSgruppens projektbog går internationalt.....	11
Faglige highlights fra Gold Coast - International ISAAC konference 2018.....	12
Alle mand af sted til konference.....	15
Erfaringer fra en uddannelse	17
Communication Matters.....	19
Velkommen til nye medlemmer.....	21
Sølund Festival.....	22
Henvendelse til Handicapråd.....	24
Seksualitet og handicap. Tabu. Praxis. Etik.....	26



Fællesnordisk Chapter-meeting i Gold Coast, Australien

Birgitte bemærker

ISAAC har tidligere henvendt sig til institut for Menneskerettigheder, Det Centrale Handicapråd og Socialministeriet for at gøre opmærksom på, at den korrigerede version af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap bør være tilgængelig på de respektive hjemmesider.

Det er vigtigt at kunne se den rigtige oversættelse af AAC - til supplerende og alternativ kommunikation, og det er nu muligt. Den nye udgave kan downloades her:

<https://socialministeriet.dk/media/19214/handicapkonventionen2017.pdf>

I løbet af 2018 har ISAAC deltaget i en referencegruppe i Socialstyrelsen vedr. Forløbsbeskrivelse om børn og unge med komplekse følger af cerebral parese. Især i afsnittet om kommunikation har vi haft god mulighed for at kvalificere teksten. Det bliver spændende at se den endelige udgave omkring årsskiftet.

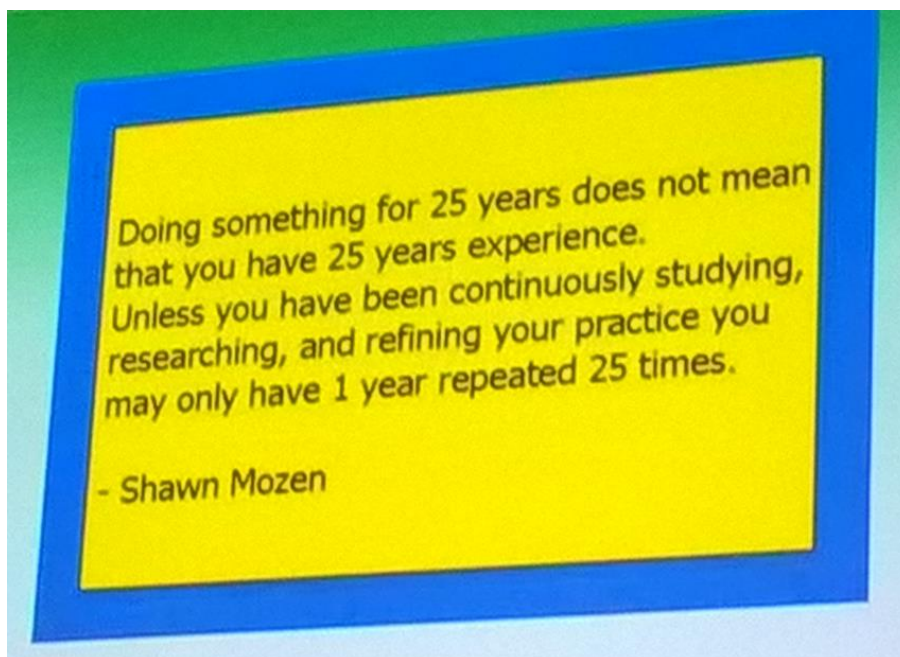
Under temaet [AACcess All Areas](#) var over 1000 deltagere fra hele verden i juli samlet til ISAAC Internationals konference i Gold Coast, Australien. Langt væk fra lille Danmark, så det var naturligt, at kun et par håndfulde danskere deltog. Til gengæld for knap så mange nordeuropæiske deltagere var der væsentligt flere deltagere fra regionen Asien-Pacific som Australien, New Zealand, Singapore, Kina m.fl. At deltagerantallet trods alt blev så stort, var dog en positiv overraskelse for alle. Det var en udbytterig og velplanlagt konference, der beskrives nærmere i bladet.

I sidste nummer af ISAAC-nyt fortalte jeg om ISAAC DK og KC Hillerøds henvendelse til Microsoft vedr. behovet for øget tilgængelighed til sociale netværksværktøjer som fx Skype. Der er meget positiv udvikling i dialogen, som beskrives andet steds i bladet.

Oktober er som sædvanlig Awareness Month i ISAAC regi. I år valgte vi bl.a. at sætte fokus på ASK ved at sende mail til alle de 98 danske Handicapråd med opfordring til at de sætter et særligt fokus på, at borgere med kommunikative udfordringer får den fornødne adgang til alternative og supplerende kommunikationsmuligheder.

Mange hilsner fra Birgitte Brandt
formand

- - - o - - -



..plukket fra Rosie Clarcks indlæg på Isaac International

Ups..

v/Frank Dalhoff

Bør funktionsnedsatte undervises i at være nysgerrige?

Vi har alle været børn med eller uden funktionsnedsættelse og har haft barnets nysgerrighed til at stille spørgsmålet 100 gange dagligt: "hvad er det? ", mens vi pegede på ting og så fik at vide, hvad det var. Ganske vist, er børn qua deres funktionsnedsættelse ofte i voksenkontakt og har måske oftere adgang til at stille de "hvad" og "hvorfor" spørgsmål, de lyster.

Selvfølgeligt afhænger det af en masse ting – f.eks. om barnet har et verbalt sprog. Hvis ikke, har personalet så tid til at finde ud af, hvad det er barnet vil? Også når det gælder leg som f.eks. en lampe, der var sjov at slukke og tænde.

Hvis personalet på bostedet ikke har tid, og pædagogerne også løber, hvem skal så lege 100 spørgsmål til professoren? Måske magter forældrene det i deres travlhed - det tror jeg, de gør. Men skolen har også et ansvar i forhold til leg og udforskning. Skolen skal forberede eleverne til livet som voksne. Det er for mig også et led i at være voksen at kunne beskæftige sig selv eller give udtryk for, hvad man vil samt tanker og ønsker - alt efter den enkeltes evner og behov.

Jeg fornemmer, at de unge er mere afhængige af deres omgivelser i dag. Ikke kun til praktiske ting i dagligdagen. Det er selvfølgelig en forudsætning for at lave noget sjovt, at det fundamentale fungerer. At man bliver hevet op af kassen og fodret af osv. Men måske er der også nogle gange brug for hjælp og støtte til en aktivitet.

Min fornemmelse er bare, at det er forslaget til aktiviteten, der nogle gange skal hjælpes med.

Det skal ingen hemmelighed være, at jeg selv så lyset meget sent. Nærmere bestemt på Egmont Højskolen, hvor jeg ofte sad på værelset og kedede mig - nå ja, så kunne jeg jo lige så godt skrive nogle linjer ned. Eller to. Man kan sige, at ud af kedsomhed spirede min lyst og evne til at skrive. Men det var også der på Egmont, jeg blev taget alvorligt, blev udfordret og inspireret.

Derfor kan man spørge om, mennesker med funktionsnedsættelser har for meget voksenkontakt eller professionel kontakt, så de ikke får lov til at finde ud af, hvad ting er, og hvad livet er, og hvordan de kan bruge det. Det er logik, at de personer skal hjælpes samt modtage undervisning, men når det så er sagt, tror jeg, at det er vigtigt midt i alt det, som skal læres og gøres osv., også er fokus på at give barnet eller den unge plads til at tænke over livets genvordigheder og finde sig selv samtidig med, at de bliver kreativt stimuleret.

Måske skulle skolen indføre fag, der netop gør os nysgerrige og kreative?

Frank Dalhoff

- - - o - - -

Generalforsamling 2019.

*Indkaldelse til ISAAC Danmarks generalforsamling 2019
Mandag den 18. marts 2019 kl. 12:00 på Vingstedcentret*

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af ordstyrer, referent og 3 personer til et stemmeoptællingsudvalg.
2. Bestyrelsens beretning.
3. Forelæggelse af regnskab for 2018.
4. Indkomne forslag.
I henhold til vedtægterne skal forslag være sekretæren (Margit Grønkjær) i hænde senest 4 uger før generalforsamlingen.
5. Fastlæggelse af budget for 2019, herunder medlemskontingent.
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer.
På valg er:
Kasserer:
Gert Krabsen
Bestyrelsesmedlemmer:
Anna Voss
Vibe Lund Jensen
Jeppe Forchhammer
Suppleanter:
Ulla Eichenauer
Rikke Bloch Thomsen
7. Valg af revisor.
På valg er:
Lars Søndergaard-Nielsen
8. Eventuelt.



..gad vide om foreningen byder på et glas i år?

--- o ---

Valg til bestyrelsen..

Et af de faste punkter på generalforsamlingen er 'Valg til bestyrelsen'.

Ifølge vedtægterne er det ikke et krav, at kandidater melder sig i forvejen, opstilling kan ske på selve generalforsamlingen. På samme vis kan bestyrelsesmedlemmer, der er på valg, vente til sidste øjeblik med at beslutte om de genopstiller.

Men det forhindrer jo ikke, at man gør sig nogle overvejelser, hvis man kunne have lyst til at stille op som bestyrelsesmedlem eller suppleant. Suppleanter deltager på lige fod i bestyrelsesarbejdet; blot har de ikke stemmeret ved eventuelle afstemninger i bestyrelsen (der har ikke været nogen afstemning i de seks år jeg har været med 😊).

Hvad vil det sige at deltage i bestyrelsesarbejdet?

Bestyrelsen mødes normalt til dagsmøder 4-5 gange om året. Heraf et weekendmøde i efteråret, hvor der er ekstra tid til at komme i dybden med de større diskussionspunkter for de engagerede deltagere.

Møderne holdes på hverdage eller lørdage, efter hvad der passer medlemmerne bedst: Isaac har ikke mulighed for at dække tabt arbejdsfortjeneste eller frikøb, og medlemmernes arbejdspladser har meget forskellige holdninger til, om bestyrelsesmøder kan opfattes som et led i ens arbejde.

Ind imellem bestyrelsesmøderne behandles mange sager via en aktiv gruppe-mail.

Der er nedsat nogle faste 'arbejdsgrupper': Konferencegruppe; PR-gruppe; brugersamlinger. De holder fysiske møder og skypemøder efter behov. Arbejdsgrupperne kan også have medlemmer uden for bestyrelsens kreds.

Alt arbejde i ISAAC, herunder bestyrelsesarbejdet, er ulønnet, men man får dækket transportudgifter m.v.

Hvad får man ud af at deltage i bestyrelsesarbejdet?

Til gengæld for al arbejdet giver det at være bestyrelsesmedlem et inspirerende, professionelt netværk og mulighed for at gøre en forskel; herunder ved at bidrage i foreningens 'politiske arbejde'; dette har de senere år fået større og større betydning. ISAAC bliver ofte brugt som 'høringspartner' af styrelser, ministerier m.v.

Vi har desuden som regel et par deltagere i ISAAC konferencerne i vore nabolande Norge og Sverige og evt. England. Blandt andet for at få inspiration og idéer til oplægsholdere på vores egen årlige konference i Vingsted.

Lyst til at høre mere?

Har du lyst til at høre mere om det at arbejde i bestyrelsen, så kontakt endelig et af bestyrelsesmedlemmerne.

Vil du på forhånd tilkendegive en interesse i at stille op til valg, så kontakt formanden eller kassereren; vi lover naturligvis fuld diskretion, mens du overvejer.



--- o ---

Council Meeting i ISAAC International.

v/Birgitte Brandt

Inden selve konferencen i Gold Coast startede, deltog Margit og jeg som ISAAC Danmarks internationale repræsentant og formand i *Council Meeting*. Et heldagsmøde for alle medlemslandenes ledere og internationale repræsentanter. Vi var ca. 30 deltagere.

Council Meeting er mødestedet, der hvert 2. år giver mulighed for at drøfte vigtige temaer og tage beslutninger efter oplæg fra ISAAC's bestyrelse - Executive Board.

Foreningens økonomi fremlægges og godkendes, og det var i år meget glædeligt at opleve en sund økonomi, der yderligere blev stabiliseret af det fine antal deltagere på konferencen. Godt 1000 deltagere!

1871 internationale medlemmer er vi i 2018. 15 lande har eget chapter (afdeling), ligesom vi har i Danmark, og yderligere 44 lande har medlemmer direkte indmeldt i ISAAC international.

1½ time af mødet var sat af til, at de enkelte medlemslande fortalte om deres arbejde, fokuspunkter og udfordringer indenfor ASK. ISAAC's forskellige komiteer og arbejdsgrupper fortalte om deres indsats, og der blev fundet nye Council medlemmer til gruppernes fremtidige arbejde.

Den strategiske plan for 2018-2021 blev drøftet og sat til afstemning, og her var det med danske øjne meget positivt, at tilgængelighed til sociale medier har fået en central plads.

ISAAC's nye Executive Board (bestyrelse) 2018-2020 blev præsenteret med *Meredith Allen* fra Australien som ISAAC's nye præsident fra 1. september, og president-elect (som bliver præsident i 2020) er *Joan Bornman* fra Sydafrika. Ny formand for Council er *Nadia Browning* fra Brasilien/Canada, og *Signhild Skogdahl* fra Norge er den nye chair-elect, som indtræder som formand for Council i 2020.

Den afgangende formand for Council - polske *Aldona Mysakowska-Adamczyk* styrede gennem mødets dagsorden. Det klarede hun godt, selv om vi nok alle måtte konstatere et noget træet hoved ved dagens afslutning. Så vant er vi alligevel ikke til at lytte og drøfte vigtige temaer på engelsk.

Council meeting er et sted, hvor vi oplever at få indflydelse, møder gamle kendinge og nye ansigter, ligesom vi får inspiration og idéer med hjem til ISAAC arbejdet i Danmark.

Inspiration kan også fås på: <https://www.isaac-online.org/english/home/> - for at nævne nogle få ting:

- e-news.
- Tales of ISAAC.
- CSWN newsletter med mange ressourcer og idéer indenfor ASK området

Som afslutning på konferencen blev det afsløret, at den internationale ISAAC conference i 2020 bliver holdt i *Mexico* og i 2022 i *Italien*.



..

Dialog med Microsoft.

v/Birgitte Brandt

Indsats for øget tilgængelighed til sociale netværksværktøjer

Som vi tidligere har fortalt fra ISAAC's bestyrelse, har vi i samarbejde med Kommunikationscentret i Hillerød henvendt os til Microsoft med en opfordring til, at Microsoft arbejder målrettet på at øge tilgængeligheden til sociale netværksværktøjer som fx Skype.



Den skriftlige henvendelse til Microsoft

Vi startede ud med en grundig beskrivelse af problematikken for den gruppe af mennesker, der ikke bare som andre har en selvfølgerlig adgang til kommunikation over afstand med familie og venner via Skype, Facebook, Twitter, Messenger m.m. på forskellige platforme. Fordi fysiske og/eller kognitive funktionsnedsættelser hindrer muligheden for at fastholde, etablere og udvikle sociale netværk gennem disse sociale netværksværktøjer. Det er en alvorlig diskrimination, som også er i direkte modstrid med FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (Jvf. Konventionens Artikel 9 om Tilgængelighed. Herunder 1, 1b, 2, 2g, 2h).

Tidligere kunne adskillige af de sociale netværksværktøjer i et vist omfang benyttes gennem tredjepartsprogrammer, hvorigennem brugerflader kunne simplificeres og betjeningen gøres fysisk mulig. Vi brugte CanConnect som eksempel til at vise Microsoft en enkel måde at forstå og betjene Skype, som adskillige tusinde mennesker med problemstillinger som udviklingshæmning, cerebral parese, vanskeligheder inden for autismspekret, synsvanskeligheder, multiple funktionsnedsættelser, Parkinson og demens har haft glæde af. Tredjepartsprogrammernes adgang til Skype er nu udelukket, fordi nye versioner af Windows og Skype har som konsekvens, at tredjepartsprogrammerne ikke virker. Ud over CanConnect, var det fx også tilfældet for både RollTalk Designer og Communicator (Tobii).

I beskrivelsen påpegede vi, at netop tankegangen bag Skype indeholder ekstremt mange kvaliteter for mennesker med betydelige funktionsnedsættelser. Dels risikerer mange i denne gruppe at leve meget isoleret på forskellige botilbud. Dels er mange afskåret fra at benytte standardudgaven af Skype af såvel fysiske som kognitive grunde. De har om nogen brug for at kunne være i kontakt med og se pårørende, venner, kollegaer, m.fl. gennem en enkel overskuelig brugerflade med lille risiko for fejlbetjening, og med mulighed for at kunne forklare gennem at vise.

Beskrivelsen blev suppleret med en liste over de aktuelle problematikker, og begge dele blev oversat til engelsk. Yderligere medsendte vi en kort dokumentarfilm – lavet af 4 studerende fra Film- og Medievidenskab i Danmark, der viste, hvad brugen af sociale medier kan have af betydning for blandt andre mennesker, der bor på sociale botilbud. Her blev indsat engelske undertekster.

I virkeligheden er det slet ikke muligheden for at kunne bruge tredjepartsprogrammer – via adgang til Skypes API, der er vores ønske til Microsoft. Det vil altid være en sårbar løsning, der risikerer at gå ud af funktion i forbindelse med kommende opdateringer af styresystemer, platforme og netværksværktøjer.

Drømmescenariet er, at Microsoft selv indbygger kompenserende indstillingsmuligheder i Windows og Skype, så mennesker med behov for enkle brugerflader, alternative betjeningsformer, talesyntese til at udtrykke sig, m.v. kan bruge Skype. I tilfældet Skype er Microsoft firmaet, der er herre over udviklingen af det sociale netværksværktøj. Derfor er det også Microsoft, som skal vedligeholde og fremtidssikre indstillinger, der giver mulighed for tilvalg af kompenserende brugerflader og funktioner i Skype, så alle uanset funktionsnedsættelse kan bruge det.

I vores første henvendelse mailede vi til forskellige personer i den danske afdeling af Microsoft. Her vendte en kontaktperson tilbage til os, og vi har via mail uddybet og forklaret vores ærinde. Efterfølgende er Microsofts hovedafdeling i USA inddraget, og i løbet af sommeren blev vi bedt om at komme med forslag til datoer til et Skype møde, hvor Microsoft gerne ville drøfte vores henvendelse nærmere.

Skypemøde med Microsoft

Datoen endte med at blive 11. oktober kl. 18 dansk tid - kl. 9 Pacific Standard Time. I mødet deltog 5 Microsoft medarbejdere fra forskellige afdelinger og med forskellige baggrunde, og fra to danske adresser deltog Michael Hjort-Pedersen fra KC Hillerød og en lille flok ISAAC bestyrelsesmedlemmer.



En helt særlig oplevelse, dels at forberede sig på denne type møde på engelsk, men især også under mødet og her bagefter, hvor vi står med en oplevelse af i den grad at have mødt lydhørhed og nysgerrighed fra Microsoft. Det er tydeligt, at der i virksomheden er en intention om at nå flest mulige brugere via de aktuelle netværksværktøjer, og at Microsoft gerne vil tage et stort socialt ansvar i forhold til at opnå den bedst mulige tilgængelighed for flest mennesker.

Mødet varede en time, og mødedeltagerne fra Microsoft spurgte interesseret ind til mange vinkler af problematikken. Man kan nå en hel del på en time, og med mange gode eksempler fra kontakt med ASK-brugere præsenterede Michael Hjort-Pedersen de forskellige udfordringer, samt idéer til løsninger indenfor 4 områder:

1. Fysisk tilgængelighed:

- Gennem scanningsteknikker
- Via touch funktion med rigtig store knapper/felter
- Via øjenstyring
- Auditiv feedback (idet fysisk tilgængelighed kan opnås til flere personer, hvis der suppleres med auditiv feedback).

2. Kognitiv tilgængelighed:

- Skype's brugerflade er for kompleks for mange, selv om de teoretisk set har de nødvendige fysiske færdigheder.
- Fx en skærm med meget store fotos af de kontakter, der er online.
 - o For nogle brugere kunne brugerfladen sættes op, så man med et tryk på et foto etablerer video kontakt.
 - o For andre brugere vil det være en fordel, at første tryk sletter skærmen for alle andre fotos end det ønskede, og næste tryk etablerer forbindelsen.
 - o For indgående opkald kan skærmen slettes for alt andet end et stort billede af den, der ringer op og to knapper til at acceptere eller afvise opkaldet.

3. Visuel/auditiv tilgængelighed:

- Nogle brugere vil have fordel af muligheden for, at deres navigering på skærmen støttes med lyd. Fx at første touch på et foto fortæller dig, hvad der sker, hvis du trykker anden gang.

4. "Lyd-tilgængelighed":

- Hvis en computer bruges som talecomputer, kan man ikke tale via sin talesyntese på den samme computer, imens man benytter Skype. Skype forhindrer, at lyd der kommer fra computerens lydkort genkendes af mikrofonen.

Hvad der videre skal ske

Folkene fra Microsoft arbejder nu videre med problematikkerne og har sat os i udsigt, at de vender tilbage i løbet af nogle uger. Det ser vi frem til med positive forventninger om, at der nu arbejdes seriøst på løsninger, som kan sikre en øget tilgængelighed på mange planer til – i første omgang Skype for personer med forskellige funktionsnedsættelser. Det er der brug for, og nu er det på vej!

Andre sociale Netværksværktøjer

Vi mener, at det at kunne have visuel og auditiv kontakt er vigtigt for alle og ikke mindst de grupper af mennesker, som ISAAC arbejder for at give bedre muligheder for kommunikation. Det er grunden til, at vi i første omgang kontaktede Microsoft, som vi så har haft en meget spændende dialog med indtil nu. Vi mener dog, at alle sociale netværksværktøjer skal være tilgængelige, så på lang sigt er det tanken, at vi også kontakter for eksempel Facebook. Så forhåbentlig er dette kun starten på et spændende arbejde, der resulterer i øget tilgængelighed.

- - - o - - -

TAVSgruppens projektbog går internationalt.

v/Gert Krabsen

På Isaac-konferencen i Australien holdt Emmy Kjellmann og Edda Medici fra TAVSgruppen et oplæg om gruppens arbejde med projekter - *"Workshops and projects to support an introduction to AAC"*.

Herunder en præsentation af bogen *"Fra Oplevelse til Kommunikation"* (den, alle deltagere i konferencen på Vingsted i 2015 fik som gave), fordi den i 2016 blev oversat til engelsk.

Oplægget var programsat til kl. fem! tirsdag eftermiddag, så vi var spændt på om der kom mere end en håndfuld tilhørere.

Da døren åbnedes efter foredraget lige inden (med Pati King Debaun) stod der en kødrand og ventede på at komme ind!



Mere end 100 tilhørere!



Når TAVSgruppen holder oplæg, flyder det altid med dimser, æsker og andet godt.

Stor spørgelyst

Der var stor spørgelyst og interesse efter oplægget.

Mange af tilhørerne gav udtryk for, at det var en fornøjelse at høre noget om noget praktisk anvendeligt - til afveksling fra de mange Ph.d.- og doktorafhandlinger, der præsenteres på konferencen - de kan være endog meget tørre!



--- 0 ---

TAVS på spansk

Musikterapeut Silvia Jensen fra TAVSgruppen er opvokset i Argentina, og det samme gælder Astrid fra Østerskoven.

De to har i fællesskab oversat TAVSbogen til spansk, og nu arbejder de på at få stablet et kommunikationskursus på benene i Buenos Aires.

Vi havde naturligvis en håndfuld af både den engelske og spanske udgave med til Gold Coast, og de blev alle afsat.

Blandt andet donerede TAVSgruppen og Isaac i fællesskab et par engelske og spanske bøger til dels den "silent auction", der altid er på konferencen, dels til det man kalder "emerging countries" - lande, hvor alternativ kommunikation kan bruge lidt støtte for at blive anerkendt og komme i gang.



Den spanske udgave blev i øvrigt ikke mindre aktuell af, at næste Isaac konference afholdes i 2020 - i Mexico! Det kan man da kalde timing...

--- 0 ---

Faglige highlights fra Gold Coast - International ISAAC konference 2018

v/ Birgitte Brandt

Det er sagt før, og det bliver jeg nødt til at sige igen. Det er noget af en udfordring at vælge ud, hvilke foredrag der er de mest spændende at fordybe sig i. Det tager tid at tygge abstracts igennem for at få en fornemmelse af, hvad der gemmer sig bag overskriften, der helt sikkert er formuleret med omtanke og hensyntagen til konferencens tema: [AACcess All Areas](#). I år fik deltagerne adgang til en app med alle abstracts og posters, program, social events, udstillere, møder og div. praktiske oplysninger. Her kunne man mærke af, hvilke oplæg man ville høre, se sit individuelle program og skrive noter undervejs, som efterfølgende kunne sendes til éns mail.

Det fungerede ret godt, men det er jo mine egne øjne, der skal tygge sig igennem alle ordene. 😊

Konferencens oplæg var delt i forskellige overskrifter, hvor der typisk var 2-3 oplæg i en streng.

Kommunikations tilgængelige skoler:

En dynamisk australsk skoleleder fortalte om prioriteringerne på hans skole med 43 elever, flest preintentional communicators, som han sagde. Det handler om at ændre holdning. At have fokus på det, der virker, dele succeser. Det handler om at prioritere ASK, forvente kompetence og sørge for personlige ASK løsninger, der skal blive *selvstyrende* frem for *promptede*. På skolen er værdien størst på praksis frem for træning, og uddannelse af hele personalegruppen er en selvfølge. Jeg sad lige og blev lidt misundelig. Her kunne der overføres mange gode tanker til danske skoler.

En amerikansk skole fortalte om et projekt, de havde været med i "*Wear your words*", hvor deltagerne havde T-shirts med det canadiske Communication Access Symbol. Projektet handlede om dokumentation af, hvilket ASK system det enkelte barn havde. Gennem en kampagne blev det registreret, hvilke børn der havde deres system tilgængeligt, og der blev givet en pris til de, der havde flest elever med tilgængeligt kommunikationssystem. Konkurrencedelen er måske ikke særlig dansk, men når nu resultatet var, at halvdelen af eleverne havde deres ASK system med sig frem for ved starten hver ottende, så kunne man måske overveje det. 😊

AAC og Angelman Syndrom:

Et rigtigt spændende oplæg med Linda Burkhart og Mary-Louise Bertram, der bl.a. tænker de sansesmæssige problematikker ind i forhold til indsatsen omkring kommunikation. Udgangspunktet er at have åbne forventninger og se potentialet. Der er brug for et robust kommunikationssystem med forskellige kommunikative funktioner.

Det er erfaringen, at mennesker med Angelman Syndrom ofte er blevet undervurderet, men at de kommunikerer nuanceret, hvis ellers de tolkes på deres signaler og gives gode ASK muligheder.

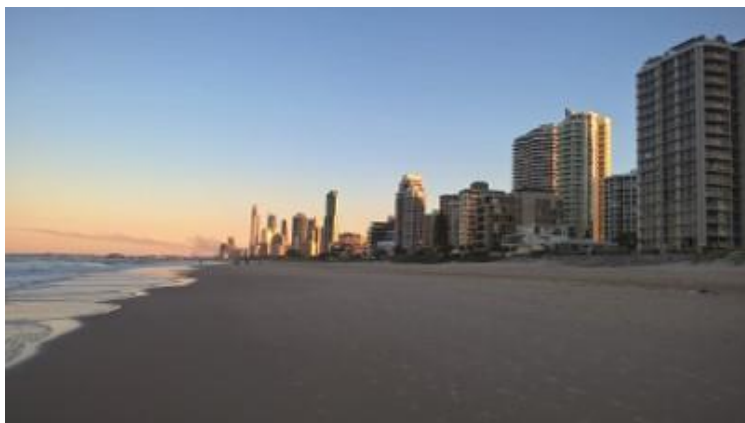
- Barnet kan godt høre beskeden, selv om det måske ikke ser at man modellerer den i kommunikationsbogen. Det er bedst at kommentere og tale i stedet for at spørge for meget.
- Det er aldrig for sent eller for tidligt. Det er vigtigt at give tid til processen, - tid til pauser.
- Det er godt at lave en bog med billeder af oplevelser, man kan snakke om.
- Børn med Angelman Syndrom misforstås tit pga. mange smil. De har brug for ord.

Og til sidst: ***It's all about attitude***. Selv om man har udviklingshæmning, har man ret og potentiale til at lære.

AACcess to AAC - Vision

Der er synsnedstættelser hos mange grupper af ASK-brugere, men mange lever med synsproblemer uden at få gjort noget ved det. CVI ses ofte i forbindelse med komplekse kommunikationsbehov. Det er ofte en udfordring med manglende forventninger til syns udviklingen.

Der er brug for at skabe vaner for kommunikation.



Gold Coast er ikke en lille idyllisk kystby!

AAC og Autisme Spectrum

Jeg kan slet ikke yde Cynthia Cress' oplæg nok retfærdighed. Blot sige, at jeg sad med en rigtig god fornemmelse af at få præsenteret mangfoldige nuancer i forståelsen af mennesker med autisme og se fordele og ulemper ved forskellige interventionsformer i forhold til kommunikation.



Nogle få eksempler:

- Nogle børn med Autism Spektrum Disorder (ASD) oplever smerte, hvis de afkræves øjenkontakt. Det kan måles på deres hjerneaktivitet.
- Barnet giver måske respons på en indre følelse, ikke noget vi lige kan se.
- Gentagne bevægelser med hovedet kan være barnets måde at lave sensoriske aktiviteter.
- Børn med autisme bruger ikke deres radar. Ekkolali viser, at barnet er interesseret og gør det bedste, det kan.
- ASD er en forstyrrelse i den sociale forarbejdning (social processing) - ikke en adfærdsmæssig eller kognitiv forstyrrelse.
- Kommunikation er den primære funktionsnedsættelse ved ASD.

Heldigvis kommer Cynthia til Danmark til vores konference i marts, så her har endnu flere mulighed for at møde hende.

Selv om det danske deltagerantal var beskedent, så var der alligevel spændende danske præsentationer i Gold Coast:



Emmy Kjellmann og Edda Medici fortalte om *Supporting Participation*.

Emmy fortalte også om *Communication at a music festival*, og Jeppe Forchhammer havde en poster *Remember to communicate off-line*.

Undertegnede fortalte desuden sammen med mexicanske Gabriela Rangel om værktøjet *Early Development of Emotional Competence*.

Jeppe poster i Gold Coast

og så blev der lige i et oplæg sagt:

"Det eneste kriterie for kommunikation er at trække vejret!"

--- o ---



Emmy og Edda hilste på et par af eleverne fra CPEC, som de kender så godt fra Gayle Porters PODD-videoer

Alle mand af sted til konference.

v/ Iben Helene Goffmann
skoleleder Kirkebækskolen

En fælles faglig forståelse støtter elevernes kommunikative muligheder og rettigheder

Kirkebækskolen er en helt almindelig ualmindelig folkeskole, for børn med multiple funktionsnedsættelser og uden et funktionelt talesprog.

Elevgruppen på Kirkebækskolen spænder fra at være børn med et særdeles tydeligt kropssprog og mange lyde og småord, til at være børn med meget få og meget små og forsigtige kommunikative udspil.

Nogle af vores elever har dermed gode forudsætninger for at kunne være fysisk aktive i deres kommunikation, mens andre er stærkt udfordret af deres fysiske begrænsninger.

Med udgangspunkt i et ønske om at ville skabe et stærkt og tydeligt læringsmiljø omkring skolens elever, er vi flere forskellige faggrupper, der indgår i et tæt tværfagligt samarbejde. Forskellige faggrupper med forskellige faglige traditioner og forskellige fagsprog.

For at skolens medarbejder kan imødekomme elevernes differentierede læringsforudsætninger og deres forskellige udgangspunkter for læring, er vi nødt til at gøre brug af det samme faglige sprog. Det er ikke det samme som, at vi skal ensrette faggruppernes sprog. *Det samme faglige sprog* betyder slet og ret, at vi benytter os af den samme semantik.

Et funktionelt fagligt sprog er et sprog, der har en indbygget fast forståelse skabt af forskellige sammenhænge.

Sprog skaber, hvad det nævner. Uden et fælles sprog kan det derfor ikke lykkes at samskabe et fælles mål for eleverne og deres læring. Der er brug for et fagligt sprog, som vi kan bruge til, klart og tydeligt, at italesætte forhold og interventioner om udvikling, læring og trivsel hos skolens elever.

I forhold til at kunne støtte op omkring elevernes læring og kunne få øje på selv de spageste udspil hos eleverne, er det helt essentielt, at alle, "ser" den samme retning for den ønskede udvikling for eleverne.

Hvis vi skal lykkes med at skubbe hver enkelt elev ind bestemte læringsbaner, er det helt nødvendigt, at medarbejderne omkring eleverne er båret af de samme klare forestillinger om, HVORFOR og HVORDAN.

For at kunne koordinere tanker og handling vedr. elevernes udvikling og for at kunne sætte en given retning på den ønskede udvikling, kræves tværfaglig samskabelse og et fælles sprog for den ønskede læring.

I en pædagogisk skoleoptik er skolens lærere og pædagoger "frontmedarbejdere", som i det daglige skal formå at kunne skabe rum for fælles forberedelse, systematisk anvendelse af data og observationer samt en styrket videndelingskultur omkring elevernes udvikling, læring og trivsel.

En af skolens grundlæggende tanker er, at elevernes væsentligste udfordring er deres kommunikationshandicap og at omdrejningspunktet for arbejdet med elevernes læring altid skal koble an til elevernes forskellige kommunikative muligheder og behov.

Skolens elever er alle i mere eller mindre udpræget grad ASK-brugere.

Kravet om nærvær af et fagligt sprog er derfor fast forankret til både semantikken og til det faglige indhold af den læring, der tilbydes eleverne.

En del af den træning, der skal til i forhold til at kunne intonere sig sikkert på den faglige semantik, kommer naturligvis gennem det daglige samarbejde med eleverne, men der skal mere til, for at de forskellige faggrupper kan mødes i et velfungerende tværfagligt samarbejde.

Kirkebækskolens medarbejdere har også ret til at lære og udvikle sig fagligt, og vi har i mange år valgt at sende et par lærere og pædagoger af sted til forskellige events og samlinger under ISAAC Danmark, hvor skolens medarbejdere tilbydes det, der bedst kan beskrives som den dobbelte læringsmulighed: ASK og semantisk skarphed.

Skoleledelsens tanker har hver gang været, at medarbejderne kom tilbage til skolen med ny viden og ny indsigt, som de skulle formidle til skolens øvrige medarbejdere, med det formål både at øge den konkrete viden om ASK og at øge arbejdet med en tættere fælles sproglig forbundenhed mellem lærere og pædagoger.

Hverdagen har bare desværre alt for ofte fanget os ind med sine lange fangarme og med sit evindelige krav om et stramt driftstyret blik.

De sidste to år, har vi derfor valgt en anden strategi: *Vi har på skift sendt hele faggrupper af sted.* Den ene gang *samtlig pædagoger* og den anden gang *samtlig lærere*.

Det vi rent praktisk har gjort, er at langtidsplanlægge det sådan, at faggrupperne dækker kollegialt for hinanden for at muliggøre, at alle kan komme af sted.

Skoleledelsens mål er, at vi på sigt bliver så integrerede i en fælles faglighed, at det giver mening, at vi helt naturligt sender teams af sted sammen.

Altså, at de lærere og pædagoger, der er fællesansvarlige for en klasse, rejser ud og lærer sammen.



Kirkebækskolen i Vallensbæk

- - - 0 - - -

Erfaringer fra en uddannelse

v/Ida Mundt

.. Master i special pædagogik, Lektor på Københavns professionshøjskole. im@kp.dk.



Studerende på Diplommodul Komplekse Kommunikationsindsatser inddrager i høj grad refleksioner over arbejdspladsens handicap og kommunikationssyn

Igennem 3 år, siden foråret 2015, har UCC, nu Københavns professionshøjskole udbudt et diplommodul som målretter sig direkte mod arbejdet med mennesker der i en eller anden grad har brug for støttende eller alternative kommunikationsformer. Vi har valgt at navngive modulet "komplekse kommunikationsindsatser", idet det er indsatsernes kompleksitet der kendetegner arbejdet med at sikre et barn eller en borgers kommunikative udvikling og muligheder.

Vi har på nuværende tidspunkt haft 74 studerende til eksamen i modulet ud af i alt 85 tilmeldte. De studerende er pædagoger, lærere, ergoterapeuter, ingeniører, ppr-, syns-, talehøre- eller IKT-konsulenter.

Modulet har helt fra starten haft fokus på kommunikationsteoriens grundlag – at det som udgangspunkt handler om at alle mennesker kommunikerer og har ret til at blive hørt og være i et udviklende samspil, og at alle indsatser er interpersonelle, dvs. læring og udvikling i forhold til det kommunikative foregår imellem mennesker og ikke kun hos den enkelte. Således har vi startet hvert modul med at diskutere handicapsyn, menneskesyn og kommunikationssyn. De studerende har modtaget denne indgang til området med en blandet entusiasme - nåh, ja, når de nu synes, at vi skal tale om det, så gør vi det. Men ved modulets afslutning, hvor de studerende i forbindelse med eksamen skal til at foreslå en indsats, har de fleste været dybt opmærksomme på, at alt det de gerne ville gøre som indsats omkring en enkelt borger eller barn kun var muligt, hvis alle i netværket; ledelse, kolleger, forældre var indstillet på at på se på kommunikation som et fælles anliggende og se på, at et handicap bliver større eller mindre i forhold til hvor kompetent og inkluderende de omgivende relationer byder ind.

De fleste studerende har været ude og analysere deres arbejdsplads' formål og visioner som følge af modulets læringsmål. Og i håb om at kunne læne sig op ad strategier for brug af ASK, eller måske bare at kunne trække på visioner for kommunikationsarbejdet således, at der var argumenter for at tage fat i den indsats, som de nu var ved at dygtiggøre sig i. Mange steder har der været ingenting, til trods for institutionens eller skolens overskrift – f.eks. botilbud for voksne udviklingshæmmede, eller specialskole med ASK række. De studerende har i mange tilfælde efterfølgende haft fokus på dette område som Indsats; altså forsøgt at få deres arbejdssteder til at formulere en vision, et formål eller en strategi, der kunne understøtte at her arbejder vi med ASK, og vi gør det ud fra disse tanker, og vi har et formuleret syn på vores børn eller borgere.

På eksamensopgaverne fra de 74 studerende viser det sig at 52 studerende har dette inde som en del af deres indsats, MENS de stadig læser modulet. Dvs. at de studerende har taget initiativ til, siddet med i eller initieret et møde, hvor formål eller vision for området er blevet taget op, beskrevet eller sat i gang. Det betyder altså, at de studerende ikke blot har udviklet på deres egen faglighed, men i høj grad har påvirket kommunikationsmiljøet omkring dem. Første skridt for et specialiseret tilbud må være, at man overhovedet erkender, at man har en opgave inden for ASK, og at man har en strategi. De studerende har selvfølgelig også arbejdet på steder hvor strategierne har været nedskrevet – men ligger og samler støv, og så er der heldigvis også huse, hvor der bevidst anvendes et kommunikations- og handicap syn, der i praksis guider arbejdet med ASK.

Flere institutioner har valgt at sende to kolleger afsted på modulet. Det har været en stor styrke, idet de to kolleger har kunnet støtte hinanden i at gennemføre og fastholde de aktiviteter de har haft afprøvet på modulet. Dernæst har flere skoler og institutioner valgt en strategi for at uddanne deres medarbejdere, så de hvert år sender 1 – 2 kolleger afsted, som derved kan blive ved med at holde hinanden til ilden, de studerende har et referencerum at komme tilbage til under modulet og efterfølgende til at forankre deres nye viden i...

Men virker det??

Storebæltsskolen i Korsør har sidste år haft deres ergoterapeut Helene Leismann på Diplommodulet. Helene har under sin uddannelse især orienteret sig mod de bagvedliggende perspektiver på kommunikation, og herunder undersøgt sin egen praksis. Skolen havde vedtaget at opdele deres elever, således at de havde samlet elever med kommunikationsudfordringer i to ASK klasser. Helene oplevede i sin afdækning, at opdelingen var der, mens ASK indsatsen var sporadisk.



Jeg besøger hende og skolen et halvt år efter hendes afsluttede modul. Jeg interviewer hende og skolens leder Benjamin Ejlertsen med særligt fokus på, hvad der er sket efterfølgende...

Skoleleder Benjamin Ejlertsen sendte Helene afsted på dette modul med bagtanken: "Jeg var i tvivl om, om vi havde det fælles fodslag, som der burde være i vores aktuelle ASK tilbud. Jeg var opmærksom på at mange af medarbejderne var skiftet ud i forhold til det, vi startede op med. Vi startede op med en drøm om at vi kunne gøre det bedre..."

Et diplommodul har som overordnet formål at sikre en kobling mellem teori og praksis, at forandre praksis og sætte den studerende i stand til at reflektere over praksis.

Helenes oplevelse af hvad hun har fået med sig på selve modulet, retter sig i høj grad mod de bagvedliggende perspektiver på kommunikation:

"Det var en super god uddannelse. Jeg kunne godt ønske mig at den havde været længere. Jeg er stadig nysgerrig for at få mere at vide. Det har været den teoretiske del - hvad er kommunikation - der har været rigtig meget en øjenåbner for, at man har noget videnskabeligt eller noget teori at læne sig op af, hvorfor gør vi som vi gør."

"Handicapkonventionen syntes jeg også, det var superinteressant at blive introduceret for. Vi har nogle regler og lovgivninger, som siger at alle børn har krav på at få et sprog. Hvorfor er det, at man ikke er mere fokuseret på det frem for at fokusere på fællesfaglige mål? At man går så meget op i, at der skal sættes mål i dansk, matematik og alle mulige fag, men vi har en børnegruppe, som ikke har noget sprog, og så har vi en konvention, der siger, at alle børn har ret til sprog. Burde den ikke gå før alt andet og stå som det vigtigste mål? Det kan godt være at det ikke indgår i det normale fællesfaglige mål, fordi det er for almen-skolerne, hvor alle børn kan kommunikere, men der er virkelig et stort hul for de her børn."

I forbindelse med den grundlæggende kommunikationsteori oplever Helene, at der er en del, der har givet et nyt blik på måden, vi forholder os til hendes elevs kommunikationsudvikling:

"Der en mening med, at vi skal gøre de her ting her... i forhold til samspilsteori. Kommunikation er meget mere end, at det er behovsstyret - at man skal kunne snakke med børnene om alle mulige andre ting end bare om man er sulten, om man skal på toilettet eller om man er ked af det."

Endelig har Helene fået et blik for hvor væsentligheden af at få uddannet kollegerne;

"Vi er et specialområde som kræver rigtig meget efteruddannelse. Det kræver rigtig meget vidensdeling og uddannelse, som der ikke er på en pædagoguddannelse eller en læreruddannelse eller en talepædagoguddannelse, ergo alle fys uddannelse, det er os alle sammen. Vi vælger at arbejde inden for et specialområde, som kræver specialviden og det kan man kun få ved uddannelse."

Helenes uddannelse har medført helt konkrete praksisændringer. Først og fremmest har hun fået skabt fokus på området, som Skoleleder Benjamin har nævnt, og dernæst har hun arbejdet for, at der skulle laves et grundlæggende forløb med Anne Voss som skal klæde medarbejderne i ASK klasserne på til at kunne udvikle på kommunikative kompetencer i dagligdagen. Der er også aftalt, at alle medarbejdere på skolen skal have et oplæg om kommunikationens betydning for læring og udvikling, og endelig har man vedtaget at sende to medarbejdere sammen afsted på diplommodulet. Man har genindført PCS symboler, og Helene har sammen med ASK klasserne overvejet at afdække alle elever med pragmatisk Profil i forbindelse med Anna Voss' kursusforløb.

Gennemgående kan man på baggrund af modulets tal, udsagn fra deltagere og en helt konkret case vurdere at ja, der er noget, der virker. Og det kunne godt se ud som om, at det er et holdningskifte, der virker mest lige nu.

Modulet er nu efterfulgt af et modul 2, hvor der arbejdes i dybden med kommunikationspartnerens kompetencer. Der anvendes videoanalyse og arbejdes ud fra et lærings- og udviklingsperspektiv med flere niveauer af kommunikationsindsatser fra tidligt samspil til brug af billedstøttet kommunikation.

<https://ucc.dk/videreuddannelse/komplekse-kommunikationsindsatser-vedrorende-mennesker-med-funktionsnedsaettelser>



"I vores arbejde med at gøre kommunikation tilgængelig for mennesker med komplekse kommunikationsbehov skal vi sigte mod, at de får en selvstændig kommunikation, hvor de kan sige hvad som helst, når som helst, hvor som helst og til hvem som helst-på en så hurtig og effektiv måde som muligt (Kjellmann 2015). Men da det er langt fra alle vores elever, der når det mål, må vores opgave være at hjælpe dem til, at vi hele tiden udvikler relationen og vores fælles kommunikation.

Der er således ikke noget, der hedder god nok kommunikation. Men god kommunikation er der, hvor eleven udnytter sit kommunikative potentiale og hele tiden har mulighed for udvikling." L. Madsen, 2015

- - - o - - -

Communication Matters...

v/Stella Thomsen & Pernille Missel

Communications Matters AAC Conference 9.-11. September 2018, Leeds

Denne konference er virkelig værd at deltage på. Her keder man sig aldrig. Omgivelserne på universitetet er fantastiske kulisser, man bliver helt hensat til Harry Potters tid, pga. de gamle bygninger og stemningen trods det, at alt er tilgængeligt med ramper og elevatorer overalt. Overnatningen ligger i gåafstand.

Det var også utrolig bekræftende at se, hvor integreret alle deltagerne er – uanset handicap.

Følgende lille historie bekræfter det:

Til en fælles seance er der mange mennesker på scenen. En kvinde er på vej op ad en af trapperne til scenen. En mand i kørestol, som også er ASK bruger, siger med sin talemaskine: "NEJ", kvinden vender om - uden at stille spørgsmålstejn ved udsagnet.

Han skyndte sig at sige: "Undskyld, det var ikke til dig – du må gerne gå op ad trappen".

Nicola Dutton, Lansbury Bridge School & sports college og Suzanne Gough, Manchester Metropolitan University havde et indlæg, som handlede om at bruge et tilpasset "LEGO-based Therapy" til udvikling af kommunikative og sociale kompetencer hos børn, som bruger ASK. Det er dejligt at opleve, at nogen også tænker på mindre børn i den forbindelse.

Hvis du vil vide mere så prøv at google *LEGO-based Therapy*. Der kommer rigtig mange hits op, som både giver dig mulighed for at se forskellige videoer og køb af manualer mm.

Et andet oplæg af Dougal Hawes og Michaelo Sadler, ansat hos Smartbox havde et oplæg som hed "Get started with Grid for iPad – a hands-on workshop".

Alle fik udleveret en iPad hvorpå Grid 3 var installeret. Der blev en gennemgang af, hvordan man laver kommunikationsprogrammer. Der var god tid til at prøve de forskellige indstillinger for felter, farver, tekster osv. Når man starter fra bunden.

Alle deltagerne har efterfølgende fået en licens tilsendt, så nu er det bare at gå i gang.

Oplægget "*Health promotion using smartphone apps for people who use communication support*" handlede om at det er særdeles vanskeligt for mennesker, som har brug for støtte til kommunikation, at finde en god app (ud af mere end 4.000 sundhedsapps) som kan anvendes. Der er sjældent billeder i apps, som er mulige at tolke for dem. For mennesker med handicaps har ca. 74% af dem en smartphone. I projektet blev en beta-version udviklet og afprøvet af målgruppen.

Man er selv med til at bestemme, hvilke mål man vil have hjælp til. Fx kan det være, hvor meget vand man skal huske at drikke på en dag, eller hvor mange skridt man skal gå på en dag. Eller hvilken slags mad man har spist i løbet af dagen

Ud fra den lille gruppe som deltog i forsøget, kunne det se ud som om, det vil være hensigtsmæssigt med en form for visuel app til at støtte sig til.

I flere lande (herunder bl.a. Danmark) har man de sidste par år introduceret grundskolerne for *Micro:bit*. Formålet var at lære eleverne at kode og give dem en større teknologiforståelse. På Leeds kom der en oplægsholder; *Fil McIntyre* fra Beaumont College, som forsøgte at inddrage Mico:bits inden for specialområdet, hvilket var rigtig interessant. Han anvendte de præcis samme BBC micro:bit til blandt andet et Handshake projekt, der bestod af to specialkodede Micro:bits og en USB dongle, der gjorde det muligt for borgeren at betjene/aktivere et kommunikationsprogram ved registrering håndbevægelsen.

Dette system er tænkt til mennesker med Cerebral Parese, som ikke kan bruge fysiske styreenheder som 0/1 kontakter og joysticks, øjenstyring. De er i stand til at lave en håndbevægelse, der registreres af systemet og sendes videre til kommunikationsmaskinen, som er indstillet til scanning.

Jeg kunne bestemt se det som en betjeningsløsning til de børn og voksne, der er præget af ufrivillige bevægelser af arme, hænder og fingre, hvor det alligevel kunne være muligt at fange bevægelsen imellem de to Micro:bits og få aktiveret det ønskede felt i kommunikationsprogrammet, som borgeren anvender.

Løsningen, som de er ved at afprøve, består af billige komponenter, som vi selv vil kunne købe på EBay eller lignende. Der er tale om en prototype, som han fortsat arbejder videre med, og han håber på henvendelser fra personer, der kunne have lyst til at afprøve dette system.

I YouTube linket vises prototypen i brug hos forskellige personer med funktionsnedsættelse.
<https://youtu.be/gRrBVqBbUfQ>

Fil McIntyre havde to præsentationer på Leeds i år, hvor han ligeså anvendte Micro:bits. Overskriften på oplægget var: Giv mig et minut – visuel indikation af beskedskabelse (message creation).

Meget ofte kan det være svært at se, når en ASK bruger er ved at klargøre kommunikation på sin kommunikationsmaskine til modtageren, og ofte tillader vi os at sætte os ved siden af personen, så vi kan se at de aktivt er ved at skrive, men det ville vi jo aldrig gøre, hvis vi sad og talte med en person, som ikke var ASK bruger. Det mest almindelige er vel at sidde overfor hinanden.

Fil McIntyre har i denne sammenhæng ligeledes kreeret en interessant BBC Micro:bit løsning, som vil kunne afhjælpe denne problematik.

Systemet består af en Micro:Bit, som er forbundet til en kommunikationsmaskine. Micro:Biten er kodet til at opfange aktivitet på skærmen, så når ASK brugeren skriver på sin computer, så bliver Microbitten aktiveret, og lysdioden på bitten vil lyse. I denne prototype er den sat fast bagpå kommunikationsmaskinen med velcro.

Under oplægget drøftede vi, om det kunne være interessant at give denne viden og indsigt videre til forhandlerne, så den evt. kunne blive integreret på bagsiden af en Tobii Dynovox i12 eller i15.

Et andet interessant oplæg kom fra *Gary Derwent*, som har arbejdet med forskellige Voice-assistent enheder såsom Alexa og Google Home. I England er det blevet mere og mere almindeligt at have et stemmestyret Smarthome i hjemmet, som kan hjælpe dig med at finde oplysninger på Internettet, samt hjælpe dig med at tænde lys, varme, tv, musik mv. i hjemmet.

Men i Garys optik ville han rigtig gerne udbrede det til personer med funktionsnedsættelse, idet den kan blive en stor hjælp til brugere som kan tale, men som er udfordret motorisk. Under oplægget fortalte en ASK bruger, at han godt kunne bruge sit Smarthome sammen med sin kommunikationsmaskine, så måske kunne muligheden også være der for ASK brugere uden talesprog.

I Danmark fik vi den 24. oktober 2018 et dansk stemmestyret *Google Home*, så hvis det er interessant at dykke dybere ned i det, så er det bare at gå i gang. På YouTube findes en del videoer fra blandt andet RepairGuy, som fortæller og viser de muligheder som ligger i det danske stemmestyret Google Home.

Det fremgår hvad der skal til af ekstra udstyr, hvis vi gerne vil styre vores TV, lamper, gardiner, højtalere og meget andet.



www.communicationmatters.org.uk

- - - 0 - - -

Velkommen til nye medlemmer..

Center for Hjerneskade Rehabilitering, Guldborgsund

Daniel Bente, Holmegaard

Borgercenter Vest, Aarhus

CPP Vesthimmerland

Vi har stadig plads til flere medlemmer...

Har I kollegaer, kommunikationsnetværk, naboskoler osv., der ikke kender til ISAAC, så fortæl dem om foreningen og dens aktiviteter – henvis gerne til www.isaac.dk, til ISAAC's FaceBook-side eller til et bestyrelsesmedlem.

Sølund Festival...

v/Rikke Thomsen

Kærlighed, musik og kommunikation

Sølund musikfestival er verdens største musikfestival for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser og deres ledsagere. Under visionen om musik og kærlighed til alle, samles omkring 20.000 mennesker i tre junidage hvert år, i Landsbyen Sølund i Skanderborg.

Sølund musikfestival skruede op for musikken og kærligheden første gang i 1986.



Her er rammerne skabt for, at man kan sætte fuld skrue på at være menneske, musikelsker, kæreste og ven. Samtidig er der taget højde for tilgængelighed på en sådan måde, så de fysiske begrænsninger ikke udgør en hindring for deltagelse.

På pladsen er der bl.a. kørestolsstier, så det er nemmere at komme frem. På nogle af toiletterne er der mulighed for at man kan ligge ned, hvis man har behov for det, og meget mere.

Flere af festivalgæsterne har tradition for at komme igen år efter år, høre den musik de kender så godt, synge og danse med, få luftet deres merchandise, mødes med venner og snakke om musikken.

Det gælder også de unge på Neurocenter

Østerskoven.

Hanne og Emmy Kjellmann havde taget initiativet til at lave tematavler, med ordforråd der knytter sig til det at være på festival. På den måde kunne de unge på Østerskoven snakke om oplevelsen før, under og efter. De sidste 2 år har Hanne og Emmy delt tavlerne ud til interesserede på festivalen. Tavlerne åbner op for at kunne sige sin mening, vælge aktiviteter og herunder hvilke kunstnere man vil høre. Der er også plads til at skrive autografer eller navne på dem, man har mødt. Enkelte af aktivitetsfelterne står tomme, tanken er, at de kan udfyldes undervejs. Det kan være at tavlens ejermand har deltaget i DM i luftguitar, fået en tatovering eller et fodbad. Og noget, der også spiller en stor rolle for festivaldeltagerne, er at kunne vælge og snakke om den mad de vil have/har spist. Til hver af madboderne er der lavet tavler til udpegning eller scanning med billeder af de forskellige muligheder, som der er i den enkelte bod.



I år har Isaac Danmark sponsoreret trykningen af de 500 sæt tavler for at støtte op om at udbrede kendskabet til mulighederne, i at anvende kommunikationshjælpemidler. Samtidig sætter det fokus på, at kommunikativ tilgængelighed er lige så vigtig som den fysiske tilgængelighed.

Tavlerne var i to forskellige formater. Dette var af hensyn til evt. synsnedsættelse mm. Tavlerne var alle forsynede med nøglesnore, så de kunne bæres om halsen eller hænges på kørestolen, så de var let tilgængelige.



Jeg var, som repræsentant fra Isaac, med til en enkelt dag at dele tavlerne ud og fortælle om, hvordan de kan anvendes i kommunikativt sammenspil. Det der gjorde størst indtryk på mig var, at nogle af ledsagerne i starten var skeptiske, men da de så tavlerne i anvendelse blev de meget positive. Her blev det tydeligt, hvor vigtigt det er, at tavlerne blev uddelt af os, mens vi gik rundt blandt festivaldeltagerne.

Ellers vil der efter min vurdering, ikke være så mange der havde fået kendskab til muligheden. Det blev

rigtig fedt, når brugerne selv begyndte at anvende tavlerne. Festivaldeltageren på billedet begyndte spontant at bruge tavlen, da hun så siden med kunstnere. Her pegede hun på Kandis. Da jeg mødte hende efterfølgende, fortalte hun, at det havde været sjovt, og at hun har mødt en ven.



Da vi gik rundt sidst på dagen, kunne man se, at tavlerne blev brugt rundt omkring. Ud over musikken, var der på tavlerne mulighed for at give udtryk for, at man vil i "kæresteteltet". Der var det muligt at kigge efter eller opsætte en datingprofil, samt rette henvendelse, hvis man havde spørgsmål til det, at være kærester og seksualitet mm. Jeg spurgte de frivillige i teltet, om de havde alternative kommunikationstavler til disse samtaler. Det havde de på nuværende tidspunkt ikke, men det kunne være en ide at lave på sigt. Efter festivalen drøftede vi idéer til tilføjelser, så næste års tavler er i støbeskeen.



På den internationale Isaac konference 2018 i Gold Coast, fortalte Emmy om brugen af kommunikationstavlerne på festivalen, og havde taget nogle engelske udgaver med.

Tilhørende var meget positive overfor idéen, og begyndte selv at drøfte muligheden for at lave lignende initiativer, til deres egne arrangementer. På den måde bliver idéen og vigtigheden af at kunne kommunikere, ved med at få opmærksomhed.



Henvendelse til Handicapråd

v/Birgitte Brandt

ISAAC har sendt en henvendelse til alle kommunale Handicapråd for at gøre opmærksom på kommunikation som et vigtigt område også for Handicaprådernes arbejde.

21. oktober 2018

Kære Handicapråd

Allerførst sendes en anerkendelse til jer for den store indsats I yder som rådgivere i handicap-politiske spørgsmål i de danske kommuner. Det er meget værdifuldt og af stor betydning for de hverdagsliv, der leves, når man fra fødslen eller senere i livet har fået funktionsnedsættelser, der i varierende grad hæmmer aktivitet og deltagelse i hverdagslivet.

Denne henvendelse drejer sig om en borgergruppe, der lever med funktionsnedsættelser, som betyder, at talen **ikke** er et effektivt kommunikationsmiddel. Deres meget væsentlige evne til at kommunikere er nedsat i væsentlig grad. Det kan være som følge af fx Cerebral Parese, Downs syndrom eller udviklingshæmning fra livets start, sygdomme senere i livet som ALS og demens, eller erhvervede skader efter blodprop/blødning i hjernen eller trafikulykke. Egentlig er diagnoser ikke så afgørende. Det helt afgørende er, at disse mennesker får den nødvendige støtte for at sikre, at de kan kommunikere med deres omgivelser på en måde, der passer til deres udtryksbehov og ønsker. Udover kropslige måder som øjenkontakt, gestus og mimik, så kan tegnsprog, billeder, symboler, kommunikationsbøger, talemaskiner, computere og andre teknologier være med til at folde kommunikationen ud, når talen er utilstrækkelig eller slet ikke eksisterer. De anderledes løsninger kaldes også Alternativ og Supplerende Kommunikation (ASK).

ISAAC Danmark opfordrer jer til, at I i jeres handicapråd sætter særligt fokus på, at borgere med kommunikative udfordringer får den fornødne adgang til alternative og supplerende kommunikationsmuligheder.

Kommunikation er en fundamental menneskelig eksistensbetingelse og en forudsætning for trivsel, udvikling, aktivitet og deltagelse. Det stiller store krav til omgivelsernes holdning, viden og daglige praksis at kunne introducere borgere til alternativ og supplerende kommunikation og støtte op om daglig tilgængelighed og brug. Det er desværre ISAAC Danmarks erfaring, at der er stor grad af tilfældighed og kommunale forskelle i kvaliteten af indsatsen på kommunikationsområdet i Danmark. I mange fagmiljøer som fx på botilbud, dagtilbud og uddannelses tilbud er viden om ASK mangelfuld og primært person/ildsjæls-båren, mens en mere systembåren, implementeret viden i fagmiljøet er begrænset. Også på de mere administrative niveauer, kommunalt, regionalt og ministerielt, mangler der viden. Endvidere er undervisning i ASK ikke vægtet i de forskellige grunduddannelser til specialmiljøet, og fagmiljøer stiller sjældent krav til viden om kommunikation og ASK ved nyansættelser.

Hvis mennesker med komplekse kommunikationsbehov skal tilbydes den nødvendige undervisning og støtte på kommunikationsområdet, er det nødvendigt at have fagpersoner i institutioner, skoler og botilbud, der har den nødvendige viden og de tilstrækkelige færdigheder, og der er brug for at kunne trække på specialiseret viden efter behov.

Et fokus på kommunikation og alternativ og supplerende kommunikation (ASK) til kommunens borgere kan fx indeholde spørgsmål som:

- Er kommunikation og behovet for alternative og supplerende kommunikationsløsninger en naturlig del af de årlige handleplansmøder for kommunens borgere med handicap?
- Hvordan er den uddannelsesmæssige baggrund hos det daglige personale omkring borgere med komplekse kommunikationsbehov - og hvilken forventning er der ledelsesmæssigt/politisk til, at personalet har grundlæggende viden og kompetencer i forhold til borgere med komplekse kommunikationsbehov?
- Er der afsat tid til, at personalet også kan tage vare på de behov, borgerne har for støtte til at udvikle og udfolde sig kommunikativt via alternative og supplerende kommunikationsløsninger?

- Er der på de forskellige alderstrin mulighed for relevant undervisning i og med de alternative og supplerende måder, som er nødvendige, når man ikke kan tale, og hvordan inddrages de pårørende?
- Er der mulighed for at trække på specialviden i forhold til borgere med komplekse kommunikationsbehov, og ved de nære fagpersoner, hvordan det kan ske?
- Hvordan videregives og koordineres viden om kommunikation i familier og fagmiljøer, som borgere med komplekse kommunikationsbehov færdes i? Både igennem skift i hverdagens forskellige miljøer, og gennem livets større overgange mellem børnehave, skole, uddannelse, beskæftigelse, hjem og botilbud?

Det handler om alle aldersgrupper: børn, unge, voksne og ældre, og det handler om at have de rigtige tilbud og indsatser, der har den nødvendige viden, kunnen og tid til at kunne varetage den enkelte borgers behov.

ISAAC Danmark håber, I vil sætte tid af til at kigge nærmere på, hvordan kommunikationsområdet varetages i jeres kommunes forskellige tilbud og indsatser til personer med handicap.

ISAAC står gerne til rådighed, hvis I har yderligere spørgsmål til dette tema.

Vi henviser også til følgende skriftlige information:

- Rapporten *"Mennesker med komplekse kommunikationsbehov – en analyse af tilbud og barrierer for indsatsen på området"* – udarbejdet af en bred tværfaglig arbejdsgruppe nedsat af Socialministeriet, tager temperaturen på området og beskriver problematikkerne nærmere. https://netvaerk.socialstyrelsen.dk/media/Rapport_om_Mennesker_med_komplekse_kommunikati.pdf
- *FN's konvention om rettigheder for personer med handicap* blev sidste år i den danske oversættelse korrigeret for forskellige væsentlige sproglige fejl, og den er nu tydelig omkring nødvendigheden af supplerende og alternative kommunikationsformer.

I FN's Handicapkonvention lægges vægt på tilgængelighed i bred forstand, herunder også i forhold til kommunikationsområdet. Retten til ytrings- og meningsfrihed er central, og det indebærer, at vi som samfund accepterer og gør det lettere for personer med handicap at bruge alternativ og supplerende kommunikation efter eget valg. Samtidig forudsættes det, at der sørges for undervisning med de mest passende kommunikationsmåder - at indlæringen af ASK fremmes.

<https://dch.dk/sites/dch.dk/files/media/document/Handicapkonventionen2017.pdf>

med venlig hilsen

isaac Danmark

Birgitte Brandt
Formand

** ISAAC er en international organisation med NGO status under FN. Her arbejdes der på frivillig basis med at fremme udviklingen og kendskabet til alternativ og supplerende kommunikation. På verdensplan har ISAAC medlemmer i 60 lande, og Danmark er et af de lande, der har en national afdeling. ISAAC står for International Society for Augmentative and Alternative Communication. I Danmark omtales AAC som ASK.*

Se endvidere www.isaac.dk

Seksualitet og handicap. Tabu. Praksis. Etik...

Temadag i Handicaporganisationernes Hus, mandag den 28/01 2019

Det glæder os at invitere til temadag om seksualitet og mennesker med funktionsnedsættelser.

Alle mennesker har en seksualitet. Hvor bredt skal seksualitet egentlig forstås? Hvordan kan man udleve sin seksualitet, hvis man er udfordret af fysiske funktionsnedsættelser? Hvad er seksualitet for et menneske med svær udviklingshæmning? Hvilke rettigheder har man til at udleve sin seksualitet, når man bor på et botilbud? Hvilke problematikker opstår mellem borgeren og den der skal støtte? Hvordan får man ordforråd til at tale om seksualitet, hvis man ikke har talesprog eller kan skrive hvad man vil? Hvad vil den enkelte gerne kunne sige?

Seksualitet er et emne, det er svært at tale om, og derfor bliver det desværre også ofte et tabu.

Temadagen giver bud på hvad seksualitet er og belyser lovgivningen og praktiske handlemuligheder, både når man er fagperson, pårørende eller selv har en funktionsnedsættelse.

Denne temadag sigter bredt, når det gælder målgrupper:

Dagen henvender sig til faggrupperne på bo- og dagtilbud, uddannelses tilbud, til BPA ansatte, og til borgere med funktionsnedsættelser og deres pårørende. Vi forsøger at dække emnet bredt og giver valgmuligheder i parallelle workshops for forskellige synsvinkler.

Mennesker med funktionsnedsættelser dækker over mennesker med bl.a. muskelsvind, gig, cerebral parese, samt mennesker med kognitive handicap som udviklingshæmning, hjerneskade og autisme.

De 3 organisationer *Landsforeningen LEV*, *CP Danmark* (Spastikerforeningen) og *ISAAC Danmark* glæder sig over samarbejdet, som vi håber giver en levende dag med det vigtige emne belyst fra mange vinkler.

Vi informerer på www.isaac.dk, ISAAC's Facebookgruppe samt via ISAAC-nyhedsmail, når program og tilmeldingsformular er klar.

Tilmelding bliver via LEVs hjemmeside. Pris 900 kr. pr deltager.

Foreløbigt program kl. 8:30-16:00

- **Sigrid Netteberg og Jacob Nossel: Ung med CP**

Om at være ung med CP og barrierer omkring udlevelse af seksualitet

- **Jette Tastesen, næstformand i ULF (Udviklingshæmmedes Landsforbund)**

ULFs arbejde indenfor området seksualitet

- **Kim Steimle Rasmussen, udd.leder på Seksualvejlederuddannelsen, tidl. specialkonsulent i Sammenslutningen af Unge Med Handicap (SUMH), aktør i flere udviklingsprojekter om seksualitet og funktionsnedsættelser: Perspektiver på seksualitet og funktionsnedsættelser**

Med udgangspunkt i projekterne "Seksualpolitik på specialskoler", "LigeLyst" og "Multiple funktionsnedsættelser og seksualitet" vil Kim komme omkring seksualitet og funktionsnedsættelser ud fra mange forskellige perspektiver og gennem flere livsfaser. Vi kommer ud på specialskoler, en tur i medierne og helt ind i soveværelset. Deltagerne bliver undervejs inddraget i refleksionsøvelser og vil opleve mange eksempler på en positiv tilgang til seksualitet og funktionsnedsættelser.

- **Parallelle workshops; 3 temaer - 3 forsk. målgrupper**

- 1. Anemona Probert Pedersen, seksualvejleder på botilbud:**

Seksualpolitik på et bosted, rettigheder muligheder og dilemmaer.

- 2. Anne Skov, sociolog, konsulent, forfatter på forsk. udgivelser omkring seksualitet:**

Fra tabu til fagligt tema.

- 3. Asgerbo, sexolog, massageterapeut, professionsbachelor i sundhedskommunikation:**

Borger og personlig hjælper - arbejdsgiverrelation og tæt på intime aspekter. Hvordan håndteres brugerrollen og hjælperrollen?

- **ISAAC v/Stella Thomsen og Vibe Lund Jensen: Ord til at tale om seksualitet.**

Ordforråd på kommunikationshjælpemidler. Rammer og relationer til at kunne tale.

Hvordan imødekommer vi behovet for at kunne italesætte tanker, følelser, ønsker og behov relateret til seksualitet. Findes der tilgængelige ordforråd/symbolbaserede opsæt?

Gruppedrøftelser inspireret af dagens oplæg. Hvad vil vi gøre når vi kommer hjem?

- - - 0 - - -



Mor og barn på australsk maner



Der er åbent for tilmelding til Isaac konferencen 2019.

Hent programmet fra www.isaac.dk

og husk 'early bird' fristen
15. januar!

Sammen med Landsforeningen LEV og CP Danmark (Spastikerforeningen) inviterer ISAAC til temadag om seksualitet og mennesker med funktionsnedsættelser.

Vi glæder os til snart at åbne for tilmelding, men sæt allerede nu kryds i kalenderen den 28. januar, hvis du vil deltage i det spændende program!

Læs mere på www.isaac.dk, hvor det detaljerede program kan hentes.

Seksualitet og handicap. Tabu. Praksis. Etik

Temadag i Handicaporganisationernes Hus, mandag den 28/01 2019

Det glæder os at invitere til temadag om seksualitet og mennesker med funktionsnedsættelser. Alle mennesker har en seksualitet. Hvor bredt skal seksualitet egentlig forstås? Hvordan kan man udleve sin seksualitet, hvis man er udfordret af fysiske funktionsnedsættelser? Hvad er seksualitet for et menneske med svær udviklingshæmning? Hvilke rettigheder har man til at udleve sin seksualitet, når man bor på et botilbud? Hvilke problematikker opstår mellem borgeren og den der skal støtte? Hvordan får man ordforråd til at tale om seksualitet, hvis man ikke har talesprog eller kan skrive hvad man vil? Hvad vil den enkelte gerne kunne sige?

Seksualitet er et emne, det er svært at tale om, og derfor bliver det desværre også ofte et tabu. Temadagen giver bud på hvad seksualitet er og belyser lovgivningen og praktiske handlemuligheder, både når man er fagperson, pårørende eller selv har en funktionsnedsættelse.

Denne temadag sigter bredt, når det gælder målgrupper: Dagen henvender sig til faggrupperne på bo- og dagtilbud, uddannelsesstilbud, til BPA ansatte, og til borgere med funktionsnedsættelser og deres pårørende. Vi forsøger at dække emnet bredt og giver valgmuligheder i parallelle workshops for forskellige synsvinkler. Mennesker med funktionsnedsættelser dækker over mennesker med bl.a. muskelsvind, gig, cerebral parese, samt mennesker med kognitive handicap som udviklingshæmning, hjerneskade og autisme.

De 3 organisationer Landsforeningen LEV, CP Danmark (Spastikerforeningen) og ISAAC Danmark glæder sig over samarbejdet, som vi håber giver en levende dag med det vigtige emne belyst fra mange vinkler.

Vi informerer på www.isaac.dk, ISAAC Facebookgruppe samt via ISAAC-nyhedsmail, når program og tilmeldingsformular er klar. Tilmelding bliver via LEVs hjemmeside. Pris 900 kr. pr deltager.